

Inimõiguste Nõukogu viiekümne üheksas istungjärk

16. juuni – 11. juuli 2025

3. päevakorrapunkt

Kõigi inimõiguste – tsiviil-, poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste, sealhulgas arenguõiguse – edendamine ja kaitse

Sooline vägivald naiste ja tütarlaste vastu: uued piirid ja tekkivad probleemid^{1*}

Naiste- ja tütarlastevastase vägivalla, selle põhjuste ja tagajärgede eriraportööri Reem Alsalemi aruanne^{2, 3}

Kokkuvõte

Käesolevas aruandes uurib naiste ja tütarlaste vastu suunatud vägivalla ning selle põhjuste ja tagajärgede eriraportöör Reem Alsalem seni väheuuritud ja -käsitletud naiste- ja tütarlastevastase soopõhise vägivalla vorme. Ta annab ülevaate riikide rahvusvahelistest kohustustest seoses naiste ja tütarlaste kaitsmisega soopõhise diskrimineerimise ja vägivalla eest. Ta soovib ka bioloogilise soo (*sex*) asjakohast ja tõhusat arvestamist, et mõista naiste ja tütarlaste diskrimineerimisega seotud kogemusi vägivalla ennetamise ja ohvrite toetamise eesmärgil.

I. Sissejuhatus

1. Naiste ja tütarlaste vastu suunatud vägivalla ning selle põhjuste ja tagajärgede eriraportöör Reem Alsalem esitab käesoleva aruande kooskõlas Inimõiguste Nõukogu resolutsiooniga 50/7. Aruandes rõhutab ta esilekerkivaid, sageli tähelepanuta jäetud naiste- ja tütarlastevastase soolise vägivalla vorme, kirjeldab riikide rahvusvahelisi kohustusi sellise vägivalla ja diskrimineerimise ennetamisel ning nõuab tungivalt soospetsiifiliste (*sex-specific*) asjaolude arvestamist kaasnevate kahjude käsitlemisel ja neile reageerimisel. Läbi aegade on naised ja tütarlapsed kõikjal maailmas kogenud oma soo või reproduktiivfunktsiooni tõttu asetleidvat diskrimineerimist, mida tunnustatakse sellisena rahvusvahelises õiguses ning mis põimub sageli teiste samuti seadusega kaitstud tunnustega.

Sooline diskrimineerimine on toonud kaasa spetsiifilised naisi ja tütarlapsi ebaproportsionaalselt mõjutavad rängad vägivalla vormid, mille hulgas on sundabielud, naiste tapmised, naiste suguelundite moonutamine, vägistamine ning seksuaalne ja muu ekspluateerimine, sh prostitutsioon, kuid mis ei piirdu üksnes nimetatutega. Tänapäeval on selline vägivald endiselt laialt levinud, omandades uusi kujunemisjärgus vorme ja avaldumisviise. Lisaks sellele on teatud vägivallavormid endiselt ebapiisavalt teadvustatud või alaraporteeritud.

^{1*} Kuna eesti keeles kasutatakse tavaliselt ingliskeelsete sõnade *sex* ja *gender* eristamiseks ja lahtimõtestamiseks mõisteid bioloogiline sugu (*sex*) ja sotsiaalne sugu (*gender*), siis on selguse huvides sulgudes tekstis toodud soost rääkides ka ingliskeelne termin.

² Käesolev aruanne esitati konverentsiteenistustele läbivaatamiseks pärast tähtaega esitavast asutusest mittesõltuvatel tehnilistel põhjustel.

³ Käesoleva dokumendi lisades viidatud allikad on toodud nende esitamise keeles.

2. Mitmed olulised inimõigustealased õigusaktid kinnitavad riikide kohustust keelata ja ennetada soost (*sex*) tulenevat diskrimineerimist. Bioloogilise soo (*sex*) käsitlemine naiste ja tütarlaste diskrimineerimise ja vägivallakogemuse keskse tegurina ei tähenda ega tohiks tähendada, et naiste rõhumine on bioloogiliselt määratletud, kuna sellele lisanduvad sageli muud haavatavust suurendavad tegurid. Tema keskest rollist hoolimata on paljud riigid ja muud osapooled võtnud kasutusele eriotstarbelisi – mõnikord üksteisele vastukäivaid – poliitika- ja õigusraamistikke naistevastase soolise vägivalla ennetamiseks ja sellele reageerimiseks.

3. II. Käesolevas aruandes püüab eriraportöör uurida nii juurdunud kui kujunemisjärgus naiste- ja tütarlastevastase soolise vägivalla vorme, sealhulgas neid, mida on vähe käsitletud, tuvastamaks suuremat tähelepanu ja sekkumist nõudvaid vägivalla mustreid.

Eriraportööri eesmärk on taaskord rõhutada bioloogilise soo (*sex*) arvestamise tähtsust naiste ja tüdrukute soolise diskrimineerimise aluse ja vägivalla põhjusena, pärast seda, kui see on prioriteetselt kohalt taandunud. Eriraportöör käsitleb ka tagajärgi, mis tekivad seaduste ja poliitikate tõttu, mis jätavad tähelepanuta või eiravad naiste ja tütarlaste soopõhiseid (*sex*) haavatavusi, selle asemel et rakendada tõeliselt intersektsionaalseid lähenemisi.

Põhimõisted

4. „Sugu” (*sex* – bioloogiline sugu) tähendab bioloogilist kategooriat /1/, naiste ja meeste /2/ ning poiste ja tüdrukute erinevust. „Soole” (*sex*) viidates viidatakse bioloogilistele erinevustele meeste ja naiste vahel, mida iseloomustab erinev evolutsiooniline reproduktiivne areng, mille käigus - kui kõik muud tingimused on võrdsed - areneb meestel keha, mis hakkab tootma väikseid sugurakke ja naistel keha, mis hakkab tootma suuri sugurakke. /3/ Nagu evolutsioonibioloog Richard Dawkins märgib: „Sugu on binaarne kategooria. Kõik algas anisogaamia evolutsiooniga – sugulise paljunemisega, mille puhul on tegu kahes eri suuruses sugurakkudega: suurte sugurakkude ehk munarakkude ja väikeste sugurakkude ehk spermatoosoididega.” /4/

5. Termin „sugu” (*gender* – sotsiaalne sugu) on aga defineeritud Naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee poolt, mille all mõistetakse bioloogilistele soolistele erinevustele omistatud sotsiaalseid tähendusi./5/ See tugineb naiste ja meeste bioloogilistele erinevustele ja täiendab neid. /6/ See viitab stereotüüpsetele rollidele, hoiakutele, eelarvamustele ning sotsiaalsetele ja kultuurilistele tavadele, mille tulemuseks on naiste allutatus meestele. Viimastel aastakümnetel on mõistet „sugu” (*gender* – sotsiaalne sugu) kasutatud ekslikult mõiste „sugu” (*sex* – bioloogiline sugu) sünonüümina /7/, sealhulgas mõnedes rahvusvahelistes deklaratsioonides ja dokumentides. /8/

6. Soolise võrdõiguslikkuse (*gender equality*) all mõistetakse naiste ja meeste võrdõiguslikkust ning see viitab naiste ja meeste ning tüdrukute ja poiste võrdsetele õigustele, kohustustele ja võimalustele. /9/

7. Naiste- ja tütarlastevastane vägivald on ranga soopõhise (*sex-based*) vägivalda vorm, /10/ mis leiab aset sooga (*sex*) seotud sotsiaalsete ja kultuuriliste normide tõttu /11/ ning mis põhjustab või võib põhjustada naistele füüsilist, seksuaalset või psühholoogilist kahju või kannatust, sealhulgas selliste tegudega ähvardusi, sundi või meelevaldset vabaduse äravõtmist, olenemata sellest, kas see toimub avalikus või eraelus. /12/

8. Kuigi mõistel „sooline identiteet“ (*gender identity*) puudub rahvusvahelises õiguses ametlik definitsioon, viidatakse sellega tavaliselt teatud inimeste kogetavale tunde seoses sünnihetkel määratud sooga (*sex*) mittesamastumisega. Puudub üldaktsepteeritud seisukoht, et kõigil inimestel oleks sooline identiteet, mis vastaks kas ühele või teisele bioloogilisele/sotsiaalsele soole, (*corresponding either of the sexes/genders*) või et see neil üldse olemas oleks.

9. Lõpetuseks kasutab eriraportöör käesolevas aruandes mõnikord terminit „naised“ viitamaks „naistele ja tütarlastele“.

III. Eriraportööri läbiviidud tegevused

10. Eriraportöör tegi 9.–19. detsembril 2024 ametliku visiidi Araabia Ühendemiraatidesse. 2024. aasta oktoobris esitas ta ÜRO Peaassambleele 79. istungjärgul aruande naiste- ja tütarlastevastase vägivalda kohta spordis. /13/ 2025. aasta märtsis ei saanud ta Ameerika Ühendriikidesse reisimise loa saamise raskustest tingitud logistiliste probleemide tõttu osaleda isiklikult Naiste staatuse komisjoni 69. istungjärgu avatseremoonial, kuid ta osales virtuaalselt mitmel kõrvalüritusel. Eriraportöör koostas ka oma seisukohti tutvustava dokumendi prostitutsiooniga tegelevate naiste programmide rakendamisest saadud õppetundide kohta.

IV. Soolise vägivalda esilekerkivate probleemide juured

11. Naised on kogenud ajaloolist, struktuurset ja süsteemset vägivalda ja diskrimineerimist, mida süvendavad haavatavust võimendavad tegurid naiseks olemise tõttu. Näiteks puuetega naised ja vanemaealised naised /14/ seisavad silmitsi suurenenud vägivaldaohuga, samuti väärkohtlemise ja tõrjutusega, sealhulgas digikeskkondades. /15/ Sellist vägivalda ja rõhumist võivad süvendada struktuursed ebavõrdsused, põlvkondadeülene väärkohtlemine ja kriisid. /16/ Eluliselt vajalike teenuste ebapiisavus või puudulik kättesaadavus on pannud paljud naised olukorda, kus nad allutatakse ekspluateerimisele või vägivaldale, mille vastutasuks on ligipääsu teenustele. /17/

12. Meile laekunud info põhjal jätkub mitmete osapoolte, sealhulgas riiklike institutsioonide poolt toimepandav vägivald /18/ Seda süvendavad veelgi ajalooliselt juurdunud mitteteavitamise kultuur ja institutsioonide kaasosalus, mis varjavad naistevastase soolise vägivalda olemust ja ulatust. /19/ Sellises olukorras on ilmnunud uued ja alles väljakujunevad naistevastase soolise vägivalda vormid, mille peamised põhjused on esitatud allpool.

A. Soospetsiifilise keele ja soospetsiifiliste kategooriate kaotamine

13. Viimasel ajal on rahvusvaheliselt tehtud jõupingutusi, et lahutada meeste ja naiste määratlus nende bioloogilisest soost (*sex*) /20/ ja kaotada õiguslik kategooria „naine”. Sellised jõupingutused on kahjustanud meeste ja naiste võrdõiguslikkuse saavutamist. Niisuguse lähenemisega keelatakse naistele olukord, kus neid käsitletakse juriidiliselt eraldiseisva kategooriana õiguses ja ühiskonnas. /21/ See kujutab endast omamoodi “sunduslikku kaasamisvormi”, mis tugineb ootusele, et naised on piisavalt lahked, ohverdamaks teiste heaks naiste tunnustamine ja kaitse. /22/

14. Naisi surutakse alla keeles ja õiguses mitmel viisil. Näiteks asendatakse soospetsiifiline keel neutraalse keelega ja tõlgendatakse ümber nii, et see viitab pigem soolisele identiteedile (*gender identity*) kui soole (*sex*). Veel viidatakse naistele dehumaniseerivate ja alandavate terminitega, nagu „sünnitav isik”, „menstrueeriv/verejooksuga isik” või „vagiina omanik”. /23/ Sellised iseloomustused kirjeldavad meeste ja naiste erinevusi bioloogilise essentsialismina ja „patriarhaalsete struktuuride sisemise väljendusena” /24/ mitte aga tegelikkusena, millele on peale surutud rõhuvad soonormid (*gender norms*) ja stereotüübid.

15. Püüdes tunnustada meessoost isikuid, kes identifitseerivad end naiste või tütarlastena, on paljud riigid keelanud naistel õiguse saada juriidiliselt tunnustatud eraldiseisva ja eriti haavatava grupina, kes vajab rahvusvahelise õiguse kohaselt sihipärast kaitset, /25/ sealhulgas puudutab see lesbisid ja biseksuaalseid naisi. /26/ Neutraalsuse taotlemine võib tihti viia teatud rühmade erivajaduste, õiguste ja haavatavuste eiramisele. Kui bioloogiliste naiste kategooria kustutatakse või lahutatakse põhimõtteliselt soopõhisest rühmisest, muutub sellise rühmise tuvastamine ja seega ka tõkestamine järjest raskemaks. Kokkuvõttes: mis on määratlemata, seda pole võimalik kaitsta. /27/

16. Soospetsiifilise keele ja soospetsiifiliste kategooriate kaotamise negatiivsete mõjude põhjalikku analüüsi võib näha Suurbritannia ja Põhja-liri Ühendkuningriigi Ülemkohtu hiljutises otsuses, milles leiti, et siseriikliku diskrimineerimisvastase õiguse kontekstis tuleb kasutada „bioloogilist sugu” (*sex*) ja „naine” bioloogilisele soole (*sex*) viidates. /28/ See otsus kaitseb naisi ja tütarlapsi eraldiseisva kategooriana, pakkudes samal ajal diskrimineerimisvastaseid õigusi ka end transsoolistena identifitseerivatele inimestele, ilma et sellega seataks ohtu naiste ja tütarlaste õigus ühe soo esindajatele mõeldud ruumile.

B. Soospetsiifiliste andmete elimineerimine

17. ÜRO tunnistab, et kõigil inimestel on õigus juriidilisele identiteedile ning et see identiteet peab sisaldama asjaomase isiku sugu (*sex*). /29/ Võtmetähtsusega demograafilise muutujana on täpsete ja usaldusväärsede soopõhiste andmete kogumine hädavajalik tõenditel põhineva poliitika kujundamiseks erinevates valdkondades, alates tervishoiust kuni kriminaalõiguseni. Täpsed andmed on hädavajalikud soopõhise vägivalda ja rühmise süsteemsete muustrite kaotamiseks.

/30/ Soo löikes esitatud andmete /31/ puudumine, konfidentsiaalsus, andmete turvalisus ja ohvritepoolne vägivallast mitteteatamine /32/ takistavad naiste- ja tütarlastevastase vägivalda lõpetamiseks vajalike kvaliteetsete andmete hankimist.

18. Viimastel aastakümnetel on aina rohkem hakatud koguma soolise identiteedi (*gender identity*) mitte sooga seotud andmeid (*sex-related data*) ja seda ka Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis. /33/ Seda tehakse eriti laialdaselt 21 riigis (2020. aasta novembri seisuga), näiteks Austraalias, Brasiilias ja Ühendkuningriigis. kus on lubatud soolise identiteedi iseseisev määratlemine. /34/ Selline lähenemine on eriti problemaatiline tervishoius. /35/ Meditsiiniteaduse suutmatust arvestada soolise erinevusi on hästi teada ning sellel on kaugeleulatuvad tagajärjed naiste tervisele. /36/ Näiteks on ravimite mõju naiste organismile ja seega ravimite tõhusust naiste puhul kehvasti uuritud ja kehvasti mõistetud. /37/

19. Soopõhiste andmete (*sex-based data*) kogumine ei taanda inimesi üksnes bioloogilisteks kategooriateks. Sellega kogutakse lihtsalt teavet, mis on vajalik erinevate gruppide tulemusnäitajate jälgimiseks, et kõrvaldada nende vahel esinevad ebaõiglasel erinevused ja pakkuda sihipärast tuge, sealhulgas transsoolistele inimestele. /38/ Väide, et mõiste „soopõhine vägivald“ (*sex-based violence*) välistab mittebinaarsed, sooliselt mitmekesised ja transsoolised isikud, /39/ vihjab ekslikult, et sellistel isikutel pole kas sugu (*sex*) või nad ei koge oma soo (*sex*) tõttu diskrimineerimist ja vägivalda.

C. Seksistlike stereotüüpide kinnistamine

20. Soopõhine vägivald (*sex-based violence*) on süvendanud soolist ebavõrdsust (*gender inequality*) kinnistades kahjulikke stereotüüpe /40/ ja norme, mis marginaliseerivad naisi veelgi. See juhtub siis, kui soonorme (*gender norms*) käsitletakse põhielemendina sellest, mida tähendab olla mees või naine. Naiste- ja tütarlastevastane soopõhine vägivald on selliste stereotüüpidega olemuslikult seotud, kuna mõlemad on „põhilised sotsiaalsed mehhanismid, mille abil naised surutakse meestega võrreldes alamasse positsiooni“. /41/ Mõningateks kõige kahjulikumateks naiste- ja tütarlastevastast vägivalda ohutavateks seksistlikeks stereotüüpideks on need, mis objektistavad naisi, seksualiseerivad ja kaubastavad naiste keha /42/ ning erootiseerivad vägivalda. /43/ Pornograafial, mis kujutab naisi vägivaldsel ja inimväärakust alandaval moel, /44/ on olnud suur roll naiste stereotüüpsete rollide kinnistamises ja naiste alaväärse staatuse säilitamises ühiskonnas globaalsel tasandil.

21. Kuigi rahvusvaheline õigus kohustab riike selliseid stereotüüpe kaotama, on tekkinud vastuolu selle kohustuse täitmise ja soolist identiteeti käsitleva teooria aspektide vahel, mis tuginevad suuresti stereotüüpidele ning mis käsitlevad seksistlikke norme selle kohta, kuidas naised peaksid riietuma ja käituma sageli „soolise eneseväljenduse“ (*gender expression*) vormina, mis sääraseid stereotüüpe pigem kinnistab kui nende vastu võitleb. /45/ Äärmuslikus vormis kaasneb sellise maailmavaatega vääruskumus, et bioloogilised erinevused meeste ja naiste vahel on iseenesest „iganenud stereotüübid“. /46/ Riidetust ja välimust käsitletakse tõelise

soolise identiteedi avaldumisvormina, samas kui fakti, et inimesed on imetajad, esitletakse antiteadusliku ja tagurliku stereotüübina. Tõdemus, et naised on naissoost, ei taanda naisi bioloogilisele determinismile; see määratleb neid lihtsalt materiaalselt.

22. Märkimisväärselt sageli esineb koos niiõelda soolise düsfooria või soolise ebakõla ja autismispektri häire diagnoosi. /47/ Uuringutest on selgunud, et lastel ja noorukitel, kellel on autismispektri häire diagnoos, on kolm korda suurem tõenäosus saada soodüsfooria või kehadüsfooria diagnoos võrreldes nendega, kellel seda ei ole, eriti käib see tüdrukute kohta. /48/ Nad on iseäranis haavatavad sotsiaalselt nakkavastest stereotüüpsetest rollidest, mida kasutatakse toimetulekustrateegiana, millega kaasneb oht tunnetada stereotüüpe oma põhiolemusena, samas kogedes dissotsiatsiooni oma soolisest kehast. Laste, sealhulgas tütarlaste, sotsiaalse ja meditsiinilise soovahetuse pikaajalised ja kahjulikud tagajärjed on üha enam dokumenteeritud. Nende hulka kuuluvad: psüühholoogilise stressi püsivus või süvenemine; kehaga rahuolematuse jätkumine; viljatus, menopausi varane algus ja suurenenud osteoporoosirisk; seksuaalfunktsiooni häired; ning imetamisvõime kaotus rindade eemaldamise korral (kui nimetada vaid mõningaid). See on õigustatult pannud mitmeid riike, nagu Brasiilia, Holland ja Ühendkuningriik oma kurssi muutma ning piirama laste juurdepääsu puberteediblokaatoritele, soovahetushormoonidele ning suguelundite ja reproduktiivorganite kirurgiale. /49/ Lastele selliste protseduuride võimaldamine eirab ka nende inimõigust parimale tervisele ja on vastuolus nende parimate huvidega. Lapsed ei ole ka võimelised andma teadlikku nõusolekut selliste protseduuride jaoks. Olukordades, kus sellised protseduurid on põhjustanud tõsist ja eluaegset kahju, oleks nõusolek mõttetu nii täiskasvanute kui ka laste puhul.

23. Kuigi mõned poliitikakujundajad näivad muretsevat „kahjulike“ stereotüüpide pärast, tunduvad nende vastused piirduvat sageli vaid pealiskaudsete meetmetega, mis puudutavad käitumist, elustiili ja riietusmisviise. Lisaks eiravad mõned riigid naiste spetsiifilisi vajadusi ja naiste kogetud naiseksolemise seotud riske, (silmas peetakse „sooneutraalseid“ või „sootuid (*unisex*)“ poliitikaid), tuginedes ekslikule veendumusele, et naised võivad mõistlikult nõustuda poliitikatega, mis neid kahjustab ja ekspluateerib, ning et nende „valikud“ on alati võimestavad. Seetõttu ajavad riigid stereotüüpide käsitlemisel sageli segamini isikliku identiteedi ja eneseväljendusega seotud meetmed, ning ei võta meetmeid, mis käsitlevad meeste ja naiste vahelist ebavõrdset võimusuhet, mis põhineb bioloogilistele erinevustele omistatud sotsiaalsel ja kultuurilisel tähendusel.

24. Stereotüüpide kinnistamine võib muuta nähtamatuks naistele eriomased soopõhised (*sex-based*) haavatavused, sealhulgas nende puhul, kes end sellisena ei identifitseeri, õõnestades tõeliselt interseksionaalset lähenemist. /50/ Kohustus kaitsta kõigi naiste inimõigusi, sõltumata sellest, kuidas nad ennast identifitseerivad, on juurdunud rahvusvahelises õiguses, sealhulgas läbi pühendumuse interseksionaalsusele, mis tunnistab soo (*sex*) ja soolise identiteedi alusel toimuvat diskrimineerimise ristumist. /51/

V. Soospetsiifiliste aspektide eiramise tagajärjed

A. Naiste- ja tütarlastevastase vägivalda ebapiisav mõistmine

25. Enamikus riikides, sealhulgas Rumeenias, /52/ on naistevastase soolise vägivalda kõige levinumateks vormideks füüsiline, psühholoogiline ja seksuaalne vägivald. Naiste kirjeldamiseks kasutatav keel ja terminoloogia mõjutavad otseselt seda, kuidas vägivalda mõistetakse ja sellest teatatakse ning milline on ühiskonna teadlikkus vägivallast. /53/ Eriti murettekitav on asjaolu, et mitmes riigis, nagu Austraalia, Kanada, /54/ Iirimaa, Malta, Uus-Meremaa ja Ameerika Ühendriigid, nimetavad õiguskaitseasutused, kohtud ja meedia vägivalda toimepanijaid vastavalt nende enesemääratletud soolisele identiteedile, moonutades seeläbi ka meeste ja naiste kuritegevuse statistikat. Kuna naised panevad äärmiselt harva toime vägivaldseid, eriti seksuaalkuritegusid, võivad isegi marginaalsed erinevused avaldada olulist statistiliselt mõju. Selliseid statistilisi kõrvalekaldeid on juba tuvastatud Kanadas, Norras ja Ühendkuningriigis. Näiteks Norras tõusis pärast soolise identiteedi enesemääratlemise kasutuselevõttu naiste toimepandud vägistamiste arv 12-lt 2015. aastal 44-le 2017. aastal. /55/

26. Soo (*sex*) kategooria arvestamine on oluline tagamaks naistevastase vägivalda erinevate, sh ristuvate põhjuste, asjakohast ja adekvaatset mõistmist. /56/ Neutraalne lähenemine bioloogilisele (*sex*) ja sotsiaalsele (*gender*) soole aitab kaasa naiste süüdistamisele, pisendab väärkohtlemise tähtsust, tugevdab meeste privileege ja mõjutab riigi ja teiste osapoolte suutlikkust mõista ja käsitleda naistevastast vägivalda peamiselt meeste toimepandud vägivallana naiste vastu, /57/ raskendades tõhusat võitlust vägivallaga. /58/

B. Võrdõiguslikkust edendavate tõhusate poliitikate läbikukkumine

27. Ühele soole ettenähtud ruumide (*single-sex spaces*) ja (bioloogilise ja sotsiaalse soo mõttes) sooliselt neutraalsete (*gender-sex neutral*) lähenemisviiside ja teenuste puudumine on täheldatav paljudes riikides, mis on oma poliitikates ja eesmärkides liikunud „naiste ja meeste võrdõiguslikkuselt” või „bioloogilisele soole tuginevalt sooliselt võrdõiguslikkuselt” (*sex-equality*) „soolisele võrdõiguslikkusele” (*gender equality*). /59/. Sellega kaasneb olukord, kus järkjärgult kaotatakse rahastus ja poliitilised algatused, mis oli varem suunatud naistele või teatud naiste gruppidele, sh meeste toimepandud vägivalda all kannatavate naiste abiorganisatsioonidele. /60/

28. Bioloogilise soo (*sex*) kui eraldiseisva analüüsikategooria kadumine õiguses ja poliitikas hägustab naistele ainuomaseid haavatavusi, suurendades naiste ärakasutamise ohtu. Naiste ühiskonnaelus osalemise suurendamiseks mõeldud erimeetmed, sealhulgas kvoodid ja naiste erigrupina käsitlemine poliitikas, auhinnaasaajate hulgas ja spordis, on kaotatud ja asendatud soolise identiteedi alusel loodud kategooriatega, mis on viinud pariteetsusprintiibi ja naiste kaasatuse edendamiseks mõeldud ajutiste erimeetmete mõju kaotamiseni. /61/

29. Naissoost vägivaldaohvrite soospetsiifiliste (*sex-specific*) vajaduste eiramine takistab pakkumast naiste erivajadusi arvestavaid kaitsemeetmeid, /62/ mille hulgas

on ühele soole ettenähtud rajatised, teenused ja ruumid. /63/ Ainult naistele mõeldud ruumid on hädavajalikud olukordades, kus naised on eriti haavatavad või vajavad meestest eraldi olemist. /64/ Näiteks Ühendkuningriigis on naistele mõeldud ruumide kaotamine toonud kaasa hirmuõhkkonna, usalduse kaotamise, sunni ja väärkuse minetamise. /65/ Naised võivad tunda end kiusatuna, ahistatuna või alandatuna, kui neid sunnitakse jagama intiimseid ruume meestega, kes identifitseerivad end naisena või osalema aktiivselt oma kolleegide soolise identiteedi „kinnitamisest“. See on heidutanud erinevatel kohtadel töötavaid naisi, tööandjaid ja teenusepakkujaid, /66/ kes ei julge pakkuda ainult naistele mõeldud toetust kartuses, et selline käitumine võib tuua kaasa rahastuse kaotamise. /67/

C. Soospetsiifiliste vajaduste, sealhulgas ühe soo esindajatele mõeldud ruumide vajaduse eiramine

30. Diskrimineerimise ja naistevastase vägivalla soospetsiifilisi põhjusi eirav lähenemine takistab tõhusate asjakohaste teenuste pakkumist naistele, eriti vägivalla naissoost ohvritele /68/ ning erivajadustega naistele ja tütarlastele. Lisaks teadaolevatele õigluse, turvalisuse ja privaatsusega seotud ohtudele võib selline muutus panna naisi ise teenuseid ja ruume vältima, kuna neil puudub kindlus, et nad saavad üksnes naistele mõeldud tuge või et nende erivajadused saavad rahuldatud, /69/ mis omakorda takistab nende osalemist avalikus elus.

31. See on eriti tõsine probleem vanglates. Mitmetes riikides /70/ võidakse meessoost vangid üle viia naistevanglatesse, kui nad identifitseerivad end naistena, sealhulgas juhtudel, kus nad enesemääratluse korras identifitseerivad end naistena. Paljud vanglas viibivad naised on väga haavatavas olukorras, sealhulgas traumaatilise mineviku, vaesuse ja väärkohtlemise tõttu. Naisvangid, kes peavad jagama elu- ja ühiskasutatavaid ruume meesvangidega, kogevad ahistamist ning füüsilist, psühholoogilist ja seksuaalset vägivalda. /71/ Kanada, /72/ Rootsi, /73/, Ühendkuningriigi /74/ ja Ameerika Ühendriikide /75/ andmed näitavad, et mehed, kes identifitseerivad end naistena, säilitavad meheliku kuritegevuse mustri, sealhulgas vägivaldsete kuritegude osas, kaasa arvatud naiste ja laste vastu suunatud kuriteod. Vähemalt osa neist elasid kuritegude toimepanemise ajal mehena.

32. Ka tervishoiuasutused kujutavad endast naistele tõsist ohtu. Ühele soole ettenähtud haiglapalatid on olulised naiste, sealhulgas füüsilise või vaimse puudega naiste kaitsmiseks seksuaalse vägivalla ja ahistamise eest ravi ajal.

Pögenikelaagrites ja kinnipidamiskeskustes viibivad naised ja tüdrukud on samuti silmitsi vägivalla, sealhulgas seksuaalse ahistamise ja vägistamise ohuga. Ühe soo jaoks mõeldud tualettide ja pesemisvõimaluste puudumine varjupaigataotlejate majutuskohtades viib sageli selleni, et naised väldivad ühiskasutatavaid ruume, mis omakorda mõjutab negatiivselt naiste tervist ja heaolu.

D. Lesbide kaitse nõrgenemine

33. Lesbide kui teiste bioloogiliste naiste vastu seksuaalset tõmmet omavate naiste määratluse kaotamine toob kaasa piiride hägustumise, mis jätab naised haavatavaks vägivalla suhtes, alates seksuaalsest ahistamisest ja seksuaalsest kuritarvitamisest kuni diskrimineerimiseni töökohal ja ahistamiseni internetis. /76/ Seksuaalvägivald teiste naiste vastu tõmmet omavate naiste vastu jääb sageli stigmatiseerimise ja hirmu tõttu raporteerimata. /77/ Lesbid on heteroseksuaalsete meeste poolt sageli seksualiseeritud ja sunnitud astuma seksuaalsuhtesse meestega, kes identifitseerivad end naistena. /78/ „Lesbi” on üks levinumaid otsingusõnu pornograafias ning lesbinaiste pornograafiline kujutamine on viinud lesbide suurema meestepoolse objektistamise ja seksuaalse vägivallani. / 79/

34. Soo (*sex*) ja soolise identiteedi (*gender identity*) segakasutus on suurendanud sotsiaalset survet lesbidele aktsepteerida seksuaalpartneritena end naistena identifitseerivaid mehi /80/ Austraalias on see viinud kohtulahendini, mille kohaselt aktivistide grupil *Lesbian Action Group* on keelatud korraldada kohtumisi või üritusi ainult lesbidele. Sellised üritused peavad olema avatud ka biseksuaalsetele naistele ega tohi piirduda vaid bioloogiliste naistega. See on teravas vastuolus ühe Austraalia hotelli käitumisega, millel on lubatud keelduda heteroseksuaalsetest klientidest põhjendusega, et see toetab geide võrdõiguslikkuse saavutamist.

35. Teismeeas puberteedist tekitatud stressi või oma tekkiva seksuaalse orientatsiooni pärast muretsevad tütarlapsed võivad noorukieas arendada välja ajutise soolise düsfooria. /81/ Vähemalt 70 protsenti naistest, kes külastasid maailma suurimat sookliinikut (Gender and Identity Development Service), tundsid seksuaalset tõmmet teiste naiste vastu. Naissoost külastajatest, kelle seksuaalne orientatsioon oli teada, olid vähemalt 50% lesbid ja vähemalt 20% biseksuaalid. /82/ Ühes uuringus oli soovahetust tagasipööravatel naissoost isikutel kolm korda suurem tõenäosus olla lesbid kui heteroseksuaalid, kusjuures suur osa neist mainisid raskusi seksuaalse orientatsiooni aktsepteerimisega soovahetuse ja hilisema soovahetuse tagasipööramise põhjusena. /83/ Järeluuringutes leiti, et lapsepõlves esinev sooline stress taandus puberteediga umbes 80 protsendil juhtudest, /84/ mis viitab sellele, et paljudele tüdrukutele ja noortele naistele, kes kogevad soolist stressi, võib samasoolise seksuaalse orientatsiooni aktsepteerimine olla oluline osa seksuaalsest arengust.

E. Usuvabaduse ja sõnavabaduse piiramine

36. Paljud, eriti naised, on maininud ebameeldivaid tundeid seoses soolise vägivalla ja diskrimineerimise aruteludega, kus püütakse arvestada bioloogilist sugu (*sex*). /85/ Naised ja nende meessoost liitlased on olnud sunnitud viitama end naistena identifitseerinud meestele nende eelistatud naissoost asesõnadega, sealhulgas olukordades, kus viimased on naisi väärkohelnud või nende kallal vägivallatsenud. /86/ Naistest, kes nõuavad õigust rääkida bioloogilisest soost (*sex*) ja sotsiaalsest soost (*gender*), on saanud internetis laimamise, ähvarduste, sealhulgas surmaähvarduste /87/ ja laimukampaaniate ohvrid. Nende seisukohti, mille kohaselt tuleks diskrimineerimise ja vägivalla kogemuses keskenduda bioloogilisele soole

(sex), on kritiseeritud kui „lihtsustavaid“, „bioloogiliselt deterministlikke“, „binaarseid“ ja „ohklikult tagurlikke“. Neid on nimetatud „transfoobideks“, „natsideks“ ja „genotsiidipooldajaiks“ eesmärgiga takistada naisi rääkimast, neid häbistada ja vaigistada, õhutamaks nendevastast vägivalda ja viha. Murettekitav on asjaolu, et mõned rahvusvahelised ja piirkondlikud organisatsioonid on sookriitilise feminismi (*gender-critical feminism*) võrdsustanud anti-gender (*anti-gender*) konservatiivsusega. /90/

37. Mitmes riigis puutuvad bioloogilise soo poliitilise tähtsuse tunnustamist toetavad naised kokku vägivallaga ning seda sageli hirmu ja ähvarduste õhkkonnas. Need hõlmavad tsensuuri, õiguslikku ahistamist, töökoha kaotust, sissetuleku vähenemist, sotsiaalmeediaplatvormidelt ja avalikelt esinemistelt eemaldamist ning keeldumist nende uurimistulemuste ja artiklite avaldamisest. Mõningaid naisi on tõrjutud nii rängalt, et nad on üritanud enesetappu. Sellised teod kahjustavad tõsiselt naiste ja tütarlaste võrdset, turvalist ja väärikat osalemist ühiskonnas.

VI. Uued soopõhise vägivalla vormid

A. Vägivalla tagajärjel toimepandud enesetapp

38. Femitsiid (naisetapp) on peamiselt meeste toimepandud naistevastase vägivalla erivorm, mis hõlmab naiste ja tütarlaste tapmist üksnes põhjusel, et nad on naised. /92/ Soopõhise vägivalla kirjeldamisel ja käsitlemisel on äärmiselt oluline kasutada täpset keelt. /93/ Femitsiid rõhutab, et tegemist pole lihtsalt naiste tapmisega meeste poolt, vaid vägivalla vormiga, mis on otseselt seotud naise sooga. Naiste tapmine nende soo tõttu on endiselt tõsine probleem kogu maailmas ning selle esinemissagedus kasvab. /94/ Hinnanguliselt tapeti 2023. aastal 85 000 naist ja tüdrukut, kellest 60 protsenti (51 000) hukkus lähisuhtepartneri või pereliikme käe läbi — see tähendab üht surma iga kümne minuti tagant. /95/

39. Mitmete riikide andmed /96/ näitavad, et paljud naised on sageli peamiselt oma meessoost intiimpartneri psühholoogilise vägivalla, sealhulgas sundiva kontrolli⁴ ohvrid /97/. Aina rohkem on tõendeid selle kohta, et meeste vägivald naiste vastu, sh näiteks perevägivalla kontekstis, suurendab vägivalla tagajärjel toimepandud enesetappude riski. /98/ Meeste vägivalla all kannatavad naised võivad enesetappu näha võimalust pääseda kannatustest ja väärkohtlemisest. /99/ Selline väärkohtlemine võib olla sedavõrd ränk, et võib kujutada endast piinamist. /100/ Perevägivallaga /101/, sh laste hooldusõigusvaidlustega seotud sundenesetapud või enesetapukatsed /102/ on jäetud tähelepanuta. /103/ Need juhtumid leiavad sageli aset pärast suhte lõppemist toimepandava järjekindla ja julma vägivalla ning väärkohtlemise tulemusena. /104/

B. Naistevastane genotsiid - femigenotsiid⁵

⁴ Sundiv kontroll Coercive control tähendab süsteemset käitumismustrit, mille eesmärk on kontrollida, piirata ja allutada teist inimest — enamasti partnerit — hirmu, manipuleerimise ja isolatsiooni kaudu, mitte ainult füüsilise vägivalla abil.

⁵ Femigenotsiid tähendab naiste süstemaatilist tapmist või hävitamist üksnes nende soo tõttu, st kui naisi või tüdrukuid sihitakse kui eraldi rühma eesmärgiga neid tervikuna või osaliselt hävitada. See on genotsiid, mille sihtmärgiks ei ole etniline või rahvuslik rühm, vaid sugu.

40. Naiste ja tütarlaste kogemused, keda sihilikult ja tahtlikult rünnatakse eesmärgiga neid täielikult või osaliselt hävitada, ei leia endiselt vajalikul määral tähelepanu. Genotsiid on kõige rängem kuritegu ja inimõiguste rikkumine, mis rikub igaühe, sealhulgas naiste õigust eksisteerida, kuna need, kes seda teevad, püüavad neid tahtlikult hävitada. Meil on vaja rakendada soopõhist ja soolistatud lähenemisviisi, kui rahvusvaheline üldsus soovib, et Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsioon vastaks tänapäeva väljakutsetele seoses inimrühmadega, keda ta püüab kaitsta. Eritiliselt paistavad silma kaks praegusaja näidet, milleks on Palestiina ja Afganistani naiste sihilik hävitamine.

41. Iisraeli genotsiidi palestiinlaste vastu, eriti Gaza sektoris, iseloomustab erakordselt suur tsiviilohvrite arv viimase kümnendi teiste relvakonfliktidega võrreldes. ÜRO hinnangul oli 2025. aasta mai lõpuks hukkunud umbes 54 000 palestiinlast /105/, kuigi asjatundjate arvates võis hukkunute arv juba 2024. aasta juulis küündida 186 000 inimeseni. /106/ Oma hiljutises raportis hindas ÜRO soolise võrdõiguslikkuse ja naiste õiguste edendamise üksus (UN-Women), et alates 2023. aasta oktoobrist oli tapetud 28 000 naist ja tütarlast. /107/ Lisaks hinnati 22. mai 2025 seisuga, et hukkunud on üle 16 500 lapse /108/, kellest pooled on tütarlapsed. 27. mai 2025 seisuga hindas ÜRO Lastefond (UNICEF), et alates 2023. aasta oktoobrist oli Gazas tapetud või vigastatud 50 000 last, sh tütarlast. /109/ Kokku moodustavad naised ja lapsed hukkunutest umbes 70 protsenti. /110/ Iisraeli rünnakud tsiviilisikute, sealhulgas naiste vastu, kus ei tehta vahet tsiviilisikute ja võitlejate vahel, on sageli seotud üleskutsetega mitte kedagi säästa, kuna kõiki Gaza elanikke peetakse kaassüüdlasteks. Iisraeli ametiisikute diskursus, mis õhutab vägivalda palestiinlaste vastu, dehumaniseerib sageli palestiinlasi, eriti naisi ja lapsi. Palestiina naiste laiaulatuslik, tahlik ja süstemaatiline tapmine nende palestiinlaseks ja naiseks olemise tõttu teenib palestiinlaste genotsiidi eesmärke.

42. Afganistani naiste ja tütarlaste kohtlemist Talibani poolt 2021. aastal võimule naasmise järgselt peetakse üheks kõige rõhuvamaks maailmas, kuna see hõlmab naiste ja tütarlaste põhiõiguste süstemaatilist, laialdast ja karmikäelist piiramist. Rohkem kui 70 dekreediga on Taliban keelanud tüdrukutel kesk- ja kõrghariduse omandamise, keelanud naistel enamikul töökohtadel töötamise, piiranud nende liikumisvabadust, nõudes meessoost eestkostja olemasolu, ning keelanud neil viibida avalikes kohtades. Need meetmed koos 2024. aasta detsembris kehtestatud naistele kehtiva keeluga õppida meditsiini, õendust ja ämmaemandust. on tõsiselt piiranud naiste juurdepääsu tervishoiuteenustele, sealhulgas rasedatele mõeldud teenustele. Naised on praktiliselt koduarestis, mis on põhjustanud vaimse tervise kriisi, millega kaasnevad kõrged depressiooni ja enesetappude näitajad. /112/ Selle asemel, et püüda välja mõelda uut õiguslikku mõistet, näiteks „sooline apartheid”, kutsub eriraportöör üles tunnistama, et Talibani praegune suhtumine naistesse ja tüdrukutesse kujutab endast genotsiidiakte naiste vastu vastavalt Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsiooni artiklitele 2 (b)–(d). Tänapäeva Afganistani naised ja tüdrukud võiksid kvalifitseeruda „rahvusgrupiks” konventsiooni artikli 2 tähenduses, arvestades mõiste paindlikku ja määratlemata ulatust konventsiooni

ettevalmistavates dokumentides. Konventsiooni koostajad jätsid mõiste „rahvusgrupp” teadlikult täpse määratluseta, hõlmates rühmi, millel on ühine kultuuriline, ajalooline või sotsiaalne identiteet ning mis ei ole rangelt seotud juriidilise kodakondsusega. Afganistani naised moodustavad erilise formatsiooni rahvuses, olles ühtsed oma naiseks olemise ja kogetud rõhumise ning soopõhise vägivalla tõttu. Afganistani naised ei saa kogetavat diskrimineerimist olematuks teha, mistõttu rõhutakse nende naiseks olemisele. Konventsiooni koostajad tõid eriti esile, et on oluline kaitsta neid inimrühmi, kes on oma kuuluvuses sellesse gruppi „sündinud” ning ei saa ise sellest loobuda, ja Afganistani naised, kes moodustavad poole elanikkonnast, on püsiv ja lahutamatu osa Afganistani rahvusest, kuid neid on teadlikult valitud hävitamise sihtmärgiks. /113/

43. Kuigi kuriteod, mis on toime pandud Palestiina ja Afganistani naiste ning tulevikus ka teiste naiste vastu, kvalifitseeruvad ka inimsusevastasteks kuritegudeks, ei kajasta nende välistamine genotsiidikonventsiooni reguleerimisalast kuriteo tõsidust, sealhulgas sihtrühma kuuluvate naiste füüsilise ja bioloogilise hävitamise kuriteo tahtlikkust.

C. Soolise valikuga seotud praktikad

44. Sünnieelne sooline valik, sealhulgas soopõhine abort, on üks peamisi soopõhise vägivalla vorme. Soopõhised valikud hõlmavad „kõiki praktikaid, mis viivad tüdrukute otsese või kaudse kõrvaldamiseni ainult sellepärast, et nad on naissoost”. Need praktikad põhinevad poegade eelistamise ja tütarlaste alaväärseks pidamise kultuuril, mis on seotud sotsiaal-majanduslike tingimustega, mille tõttu peetakse mehi ja poisse majanduslikult ja sotsiaalselt väärtuslikumateks kui naisi. /115/ Selle tulemusena „esindavad soolise valiku praktikad üht otsesemat ja räigemast soopõhise vägivalla ja diskrimineerimise vormi, mis algab elu varaseimast etapist”. /116/ ÜRO hinnangute kohaselt oli 2020. aastal soolise valikuga seotud tavade otsese tagajärjena maailmas „kadunud” 142,6 miljonit naist, eelkõige Aasias. /117/ Sooline valik puudutab ka surrogaatiat ja rasedust, kuigi selle praktika ulatuse kohta puuduvad andmed. /118/

45. Indiat iseloomustab sündide puhul üks maailma kõige ebavõrdsemaid sugude suhtarve, kus aastatel 2000–2019 „kadus ära” vähemalt 9 miljonit tüdrukut. Need tavad võivad jätkuda ka sünnijärgsel perioodil, kus sajanditepikkune poegade eelistamine Indias väljendub tüdrukute tapmises ja noorte tüdrukute liigsures, mis tuleneb tütarlaste laialtlevinud ja pikaajalisest hooletussejätmisest. Hoolimata soolise valiku praktika seaduslikust keelustamisest, on tõhusa jõustamise puudumine tähendanud, et see on endiselt üks levinumaid naistevastase vägivalla vorme riigis. /119/

46. Soopõhine valik võib põhjustada täiendavat vägivalla ohtu ka emadele, kes seisavad silmitsi vägivalla ähvarduste ja sotsiaalse stigmatiseerimisega, kui nad ei pole võimelised andma meessoost järglasi, ning keda sageli survestatakse aborti tegema või tütarlapsi tapma. /120/ See võib kaasa tuua märkimisväärset füüsilist ja psühholoogilist kahju, mille ületamiseks on vaja muuta kultuurilisi hoiakuid.

D. Reproduktiivne vägivald genotsiidi vahendina

47. Kogu ajaloo vältel on naised kogenud soost, sealhulgas reproduktiivsest funktsioonist ja laste saamise võimest tulenevat diskrimineerimist, mis sageli kattub muudel alustel asetleidva diskrimineerimisega. Rahvusvaheliselt on reproduktiivse vägivalla osaks juba tunnustatud sellised kahjulikud, väärkohtlemisel ja sunnil põhinevad ja naiste väarikust kahjustavad teod nagu sundrasestamine, sundabort, sundsteriliseerimine ja sundkontratseptsioon. Aga on ka uuemaid reproduktiivse vägivalla vorme, mida ei ole inimõiguste seisukohast analüüsitud.

48. Reproduktiivvägivald võib muutuda genotsiidi tööriistaks, kui seda kasutatakse süstemaatiliselt teatud sihtrühma sündide takistamiseks või rühma demograafilise koosseisu sunniviisiliseks muutmiseks. Kui need tegevused on suunatud rahvus-, etnilise, rassilise või usulise rühma hävitamiseks, vastavad nad rahvusvahelise õiguse kohaselt genotsiidi kriteeriumidele. Reproduktiivvägivald kasutamine genotsiidi tööriistana on eriti silmatorkav Palestiina riigis, Myanmaris ja Sudaanis.

49. Gazas on alates 2023. aasta oktoobrist süstemaatiliselt rünnatud ja hävitatud haiglaid, sealhulgas spetsiifilisi seksuaal- ja reproduktiivtervishoiuteenuseid osutavaid raviasutusi, nagu ainus viljakusravi kliinik, mille käigus on hukkunud naissoost patsiente. Iisraeli poolt rünnatud haiglate evakueerimisel oldi sunnitud maha jätma vastsündinud lapsed, kellest vähemalt 13 on surnud. Hinnanguliselt 50 000 rasedat naist sünnitasid jätkuvalt ohtlikes, ebainimlikes tingimustes. 570 000 naise menstruatsioonitarvete puudus süvendab ebainimlikke tingimusi. Tuhanded rasedad ja imetavad naised ning nende vastsündinud lapsed kannatasid tõsise alatoitluse ja dehüdratsiooni all, mis mõjutas nende võimet toota piima. /121/ 2025. aasta mai keskpaigaks oli Iisrael saatnud 57 last näljasurma. /122/ Traumeeriva kogemuse pikaajalised tagajärjed naiste viljakusele ja nende vastsündinutele on dokumenteeritud, sealhulgas 300-protsendiline raseduste katkemise kasv. Lisaks on Palestiina naised ja tüdrukud süstemaatiliselt kannatanud seksuaalse ahistamise ja vägivalla, sealhulgas vägistamise all. /123/

50. Rahvusvaheline Kohus tunnistas oma 2024. aasta jaanuaris välja antud ajutiste meetmete korralduses, et on märke Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsiooni artikli 2 rikkumisest. Eri raportöör ja Sõltumatu Rahvusvaheline Uurimiskomisjon okupeeritud Palestiina territooriumi, sealhulgas Ida-Jeruusalemma ja Iisraeli kohta on jõudnud järeldusele, et reproduktiivvägivald aktid on genotsiidiaktid vastavalt Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi artiklile 6 ja Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsiooni artiklile 2, eriti „meetmete rakendamise kaudu, mille eesmärk on takistada sünde rühma sees”, eesmärgiga hävitada osaliselt või täielikult rahvus-, etniline, rassiline või usuline rühm. Lisaks tegude süstemaatilisele ja laialdasele iseloomule võib genotsiidi kavatsuse tuletada ka Iisraeli juhtide ja ühiskonna korduvatest avaldustest, milles kirjeldatakse Palestiina naisi, rasedaid naisi ja lapsi vaenlastena. /124/

51. Myanmaris on sõjaväevõimud vastu võtnud seadused, mis sisaldavad selgesõnalisi piiranguid rohingja rahva sündide ja abielude suhtes, näiteks kahe lapse piirang, 36-kuuline sünnituste vahe ja nõue saada enne abiellumist luba, mida

on raske täita. Lisaks on tõendeid rohingja naistele reproduktiivtervishoiuteenuseid osutavate tervishoiuasutuste ja -teenuste sihipäraste rünnakute kohta, mis takistavad veelgi nende võimet lapsi sünnitada ja kasvatada. Need tegevused lõid aluse 2016. ja 2017. aastal rohingja rahva vastu toime pandud julmusteks, sealhulgas diskursuseks, mille eesmärk oli õhutada vägivalda ja vihkamist rohingja naiste vastu, kujutades nende viljakust tõsise ohuna birmalastest enamusele. /125/ Samamoodi süüdistas Gambia Rahvusvahelises Kohtus esitatud avalduses Myanmaris mitme artikli, sealhulgas Genotsiidi konventsiooni artikli 2 punkti d rikkumises. Mitmed riigid väitsid oma ühises avalduses, mille nad esitasid Rahvusvahelises Kohtus Gambia ja Myanmaris vahelises kohtuasjas, et rohingja rahva vastu suunatud seksuaalne vägivald, sealhulgas soovimatud ja sunnitud rasedused, ning sellega kaasnev häbimärgistamine ohvrite seas „võivad tõendada kurjategija kavatsust hävitada kaitstud rühm nii füüsiliselt kui ka bioloogiliselt”. /126/ Rohingja pagulastel puudub juurdepääs piisavatele seksuaal- ja reproduktiivtervise teenustele Myanmaris või Bangladeshis väljendab muret vägivalda ohvrite pikaajaliste tagajärgede, sealhulgas psühholoogilise trauma, HIV-nakkuse ja ohtlike abortide pärast. /127/

52. Lõpetuseks, alates Sudaanis 2023. aasta aprillis puhkenud kodusõjast on kiirreageerimisjõud süstemaatiliselt kasutanud reproduktiivset vägivalda genotsiidi tööriistana naiste ja tütarlaste vastu, suunates selle eelkõige mitte-araabia etnilistele rühmadele. Selline vägivald hõlmab laialt levinud vägistamist, grupivägistamist, seksuaalset orjastamist ja suguelundite moonutamist, mille eesmärk on alavääristada, ümber asustada ja etnilise puhastuse teel hävitada kogukondi. Aruanded dokumenteerivad vägistamisi, mille ohvriks on olnud isegi 9-aastased tüdrukud, sageli perekonnaliikmete silme all, et maksimeerida traumaatilist kogemust ja sotsiaalset häbimärgistamist. Selliste tegude eesmärk on takistada sihtrühmade sündimust, põhjustades tõsist füüsilist ja psühholoogilist kahju, mille tagajärjel mõned ohvrid surevad vigastuste tagajärjel või muutuvad viljatuks. Kiirreageerimisjõudude strateegia näib eelkõige hõlmavat ellujäänute rasestamist, et muuta etnilist päritolu, nagu on märgitud sunnitud raseduste kirjeldustes, et „kustutada” mitte-araabia identiteet.. /129/

Hinnanguliselt on toimunud tuhandeid vägistamisi, mis tõenäoliselt on alaraporteeritud stigma ja tervishoiule juurdepääsu puudumise tõttu. Sellised julmused, koos rünnakutega reproduktiivtervise teenuste vastu, kujutavad endast sõjakuritegusid ja võimalikke inimkonnavastaseid kuritegusid, näidates selgelt genotsiidiga seotud kavatsusi Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsiooni tähenduses. /129/ Lisaks on usaldusväärseid raporteid seksiorjandusest, sundabieludest ja inimkaubandusest äärmusliku vägivalda tingimustes, mis võiksid kvalifitseeruda ka piinamiseks. /130/

E. Digitaaltehnoloogiate abil toime pandud vägivald

53. Diigitaaltehnoloogiate abil toime pandav naistevastane vägivald on kasvav probleem /131/, mis saab tihti vähest tähelepanu ning millest ei teavitata. /132/ Maailma 45 riiki hõlmanud 2021. aasta naistevastase veebivägivalda uuringus leiti, et 85 protsenti uurimuses osalenud naistest oli kogenud veebivägivalda /133/, sealhulgas ahistamist, intiim- ja seksuaalse sisu jagamist sotsiaalmeedias,

seksuaalset väljapressimist, küberkiusamist /134/ ja naiste ekspluateerimist pornograafias. /135/ Ühe aruande kohaselt näidati 97 protsendil laste seksuaalse väärkohtlemise kujutistes tüdrukuid. /136/ Uusi tööriistu, nagu genereerivat tehisintellekti kasutatakse pahatahtlikel eesmärkidel manipuleeritud videote, piltide või helide genereerimiseks, millega toodetakse väljapressimiseks või survestamiseks kasutatavat pornograafilist sisu. /137/ Näiteks Ühendkuningriigis on teismelised poisid šantažeerinud tüdrukuid sooritama kaamera ees seksuaalakte või ennast kaamera ees vigastama. /138/ Selline trauma on viinud mõned tüdrukuid enesetapuni. /139/

54. Naiste seksuaalse ärakasutamise üheks uueks vormiks on tehisintellekti abil loodud muudetud või võltsitud seksuaalse väärkohtlemise pildid, mida tavaliselt nimetatakse „süvavõltsinguteks“. 2023. aasta aruandes leiti, et 99 protsenti sellisest väärkohtlemisest oli seotud naistega. /141/ Selliste kuritegude toimepanijad on isegi koostanud juhendid teistele, kuidas alatipiltide ja videote rakendusi luua ja kasutada. /142/ On otsene seos näiliselt vastastikusel nõusolekul põhineva seksuaalse vägivalla sagenemise ja veebiporno vahel, mis on muutunud „vägivaldsemaks ja alandavamaks“ /143/ ning mida eriraportöör on käsitlenud oma prostitutsiooni käsitlevas aruandes. /144/

55. Noorte naiste puhul valitseb suurem oht langeda soopõhise vägivalla, sh ahistamise, jälitamise /145/ ja kättemaksuporno /146/ ohvriks digitaaltehnoloogiate, nagu nutikodu seadmete ja telefonirakenduste /147/ kasutamise abil, mis lihtsustavad naiste asukohtade, aadresside ja igapäevarutiinide jälgimist ning hõlbustavad sunnipõhist perevägivalda /148/. Uute tehnoloogiate kasutamine kujutab erilist ohtu seoses laste seksuaalse ärakasutamisega ning laste seksuaalseks ärakasutamiseks veebis. /149/ Uued digitehnoloogiad tekitavad suuri probleeme õigusemõistmisele, kuna pakuvad lihtsamat juurdepääsu ohvrile ja raskendavad sageli teistes jurisdiktsioonides asuvate kurjategijate tuvastamist. /150/

56. Kahjuks tekitavad tõsist muret hiljuti vastu võetud ÜRO küberkuritegevuse vastase konventsiooni sätted, mis lubavad osalisriikidel oma siseriikliku õiguse alusel jätta kriminaalkuritegudena käsitlemata täiskasvanutega seotud laste seksuaalse kuritarvitamise materjalide tootmise, edastamise või omamise, samuti materjali, mis on loodud tehisintellekti abil või ei kujuta tegelikku last. Sellised sätted aitavad kaasa naiste ja tüdrukute ärakasutamise ja väärkohtlemise normaliseerimisele ning jätkumisele.

VII. Kohaldatavad rahvusvahelised ja piirkondlikud inimõiguste standardid ja tavad

57. Rahvusvahelised inimõiguste raamistikud, sealhulgas Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt, Inimõiguste ülddeklaratsioon ja Lapse õiguste konventsioon keelavad selgesõnaliselt bioloogilisel sool (*biological sex*) põhineva diskrimineerimise, tagades naistele ja tüdrukutele võrdse õiguse elule, tervisele, haridusele ja vägivallavabale elule. Need lepingud, mida tugevdavad piirkondlikud kokkulepped, nagu Euroopa Nõukogu konventsioon naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise kohta, Aafrika inimõiguste ja rahvaste

õiguste harta protokoll naiste õiguste kohta Aafrikas ning Ameerika riikide konventsioon naistevastase vägivalda ennetamise, karistamise ja likvideerimise kohta, tunnistavad vägivalda järjepidevust, mis hõlmab füüsilist, seksuaalset, psühholoogilist ja majanduslikku kahju ning põhineb süsteemsel soopõhisel diskrimineerimisel. ÜRO Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni artikkel 1 määratleb sellise diskrimineerimise kui mis tahes sool põhineva eristamise või piirangu, mis kahjustab naiste õigusi, samas kui Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklid 17, 19, 25 ja 26 kaitsevad eraelu puutumatust, sõnavabadust, poliitilist osalust ja võrdselt kaitset seaduse ees, nõudes riikidelt soopõhise ahistamise ja vägivalda ennetamist. Lapse õiguste konventsioon keelab tütarlaste diskrimineerimise soo alusel, rõhutades nende kaitset kahjulike tavade eest, mille hulka kuuluvad naiste suguelundite moonutamine ja seksuaalne ärakasutamine. Lisaks rõhutas Lapse õiguste komitee oma üldistes märkustes nr 15 (2013) ja 20 (2016) vajadust kaotada soolised stereotüübid ja tagada tüdrukute ja poiste võrdsed võimalused.

58. Riikidel on kohustus kaotada soopõhine (*sex-based*) diskrimineerimine ja vägivald, rakendades selleks kõikehõlmavaid õiguslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi meetmeid, nagu on sätestatud Naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee üldsoovituses nr 35 (2017) ja Pekingi deklaratsiooni üleskutses integreerida sooline võrdõiguslikkus kõigisse poliitikavaldkondadesse. See hõlmab selliste seaduste kehtestamist ja jõustamist, mis kriminaliseerivad vägivalda, sh sundabielusid ja perevägivalda, kultuuriliste mustrite murdmist eelarvamuste kaotamiseks ning sootundlike kohtumenetluste ja ohvrite tugiteenuste, nagu varjupaigad ja nõustamine, pakkumist. Naistevastase vägivalda kaotamise deklaratsioonis mõistab Peaassamblee hukka naistevastase vägivalda ja resolutsioonis 68/181 rõhutab naiste inimõiguste kaitsjate kaitsmist ning avaliku ja erasektori osapoolte vastutusele võtmist. Nõuetekohase hoolsuse raamistik näeb ette ennetus-, kaitse- ja parandusmeetmed, mida toetavad andmete kogumine ja ressursside eraldamine, et kaotada süsteemne ebavõrdsus ja kaitsta naisi ja tütarlapsi kogu nende elu jooksul, tegeldes nii otsese kui ka kaudse diskrimineerimisega, nagu see on sätestatud rahvusvahelises õiguses. Asjakohase rahvusvahelise raamistiku üksikasjalikum ülevaade on esitatud käesoleva aruande lisas.

VIII. Järeldused ja soovitused

59. Rahvusvaheline õigus tunnistab, et kuigi naised ei peaks oma soo (*sex*) tõttu elama vähemväärtuslikku elu, on bioloogilise soo (*sex*) tunnustamine hädavajalik, et tegeleda naiste ja tüdrukute kogetud spetsiifiliste rõhumisvormidega. Poliitikad, mis püüavad kustutada naised soopõhise diskrimineerimise all kannatava grupina ning kõrvaldada spetsiifiliselt naistele viitava keelekasutuse, ei kujuta endast mitte üksnes ebaseaduslikku diskrimineerimist, vaid ka naiste- ja tütarlastevastast vägivalda

60. Lisaks on bioloogilise soo (*sex*) ja sooga seotud andmete (*sex-related data*) tähtsuse eiramine kahjustanud riikide suutlikkust tuvastada, hinnata ja kaotada meeste vägivalda naiste ja tütarlaste vastu.

61. Eriraportöör esitab allpool soovitud kõigile asjaosalistele, eelkõige riikidele, teenuseosutajatele, rahvusvahelistele ja piirkondlikele organisatsioonidele, samuti kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja meediale, vastavalt vajadusele.

62. Seoses soo (sex) käsitlemisega naistevastast vägivalda määrava tegurina soovib eriraportöör kõikidel asjaosalistel:

a) Tagada, et mõisteid „naised“ ja „tütarlapsed“ kasutatakse ainult bioloogiliste naiste kirjeldamiseks ja et selline tähendus oleks ka õigusloomes omaks võetud. Naistega seotud sõnu tuleks kasutada poliitikates ja seadustes, mis mõjutavad naisi, sealhulgas nende seksuaalset sättumust, reproduktiivvõimet ja emadust. Mõistete „mehed“, „naised“, „poisid“ ja „tüdrukud“ järjepidev määratlemine on oluline naiste soopõhise diskrimineerimise ja soopõhise vägivalla (*discrimination and violence on the grounds of their sex*) tunnistamiseks ja ennetamiseks. Naistega seotud mõistete kaotamine kaasatuse ettekäändel ei ole rahvusvahelises õiguses õigustatud;

(b) Tagada, et kogemusi ja vajadusi, mis on iseloomulikud spetsiifilistele naiste gruppidele, kes on oma soo (sex) tõttu eriti haavatavad diskrimineerimise ja vägivalla suhtes, ei muudetaks nähtamatuks seetõttu, et nende vägivallakogemustes ei arvestata määrava tegurina sugu (sex). Selliste gruppide hulka kuuluvad näiteks vägivalla ohvritest või vägivallast ohustatud naised, sealhulgas seksuaalse ja reproduktiivse ärakasutamise ohvrid, homoseksuaalsed naised ning naised, kes kogevad sooga seotud kehalist düsfooria või ei identifitseeri end naisena;

(c) Kaitsta laste, sealhulgas tütarlaste õigusi olla vabad igasugusest füüsilisest ja vaimsest vägivallast ning õigust parimal võimalikule füüsilisele ja vaimsele tervisele, sealhulgas keelates soolise düsfooria all kannatavate laste õigusliku ja sotsiaalse soovahetuse ning nende allutamise soovahetusega seotud eksperimentaalsetele, pöördumatutele meditsiinilistele sekkumistele, tagades neile enne mis tahes sekkumist põhjaliku, tõenditel põhineva hindamise, et tegelda nende neuroloogilise arengu, psühholoogiliste või muude seisunditega. Lisaks peavad riigid kehtestama õigusliku ja poliitilise raamistiku, mis tagab tõhusad õiguskaitsevahendid, vastutusmehhanismid ja hästi väljaarendatud tugiteenused kõigile selliste sekkumiste ohvritele, sealhulgas neile, kes soovivad soovahetust tagasi pöörata, kindlustades juurdepääsu individuaalsele ravile ja tugiteenustele, rehabilitatsioonile ning alternatiivsetele tervishoiu- ja hooldusteenuste osutajatele, sõltumata varasematest raviprotseduuridest;

(d) Võtta kõigis poliitikates ja praktikates süstemaatiliselt arvesse sugu (sex) kui tegurit, mis on oluline naiste kogemuste mõistmiseks vägivalla, eelkõige seksuaalse vägivalla, femitsiidi ja perevägivalla kontekstis, samuti ennetus- ja sekkumismeetmete kavandamisel;

(e) Kaitsta naiste õigust üksnes naistele mõeldud ruumidele olukordades, kui sellised ruumid on vajalikud ja asjakohased naiste turvalisuse, väärikuse ja kaitsmise tagamiseks;

(f) Tagada, et naised, nende kaasmõtlejad ja toetajad ning nende huvikaitse organisatsioonid saaksid vabalt ühineda ja rääkida bioloogilisest soost (*sex*) ja muudest asjaoludest, mis etendavad kesksel rollil naiseks olemisega seotud kogemustes, ilma hukkamõistuta või sõnavabaduse piiramiseta.

63. Sooliste stereotüüpide osas soovitab eriraportöör järgmist:

a) Riigi- ja mitteriiklikud osalised peaksid oskama ära tunda seksistlikke stereotüüpe, sealhulgas nende uusi ja tekkivaid vorme, mis takistavad naiste igakülgset arengut kõigis eluvaldkondades, võttes arvesse käesolevas aruandes käsitletud ajaloolisi ja uusi soopõhise vägivalla vorme. See hõlmab nii pornograafia, ilukirurgia ning kosmeetika- ja moetööstuse poolt levitatavaid stereotüüpe kui ka neid, mida kinnistavad teatud soolise identiteedi (*gender identity*) aspektid;

b) Poliitikad ja meetmed, sh need, mis on seotud meediaga ning mis on suunatud sotsiaalsete stereotüüpide kõrvaldamisele, ei tohiks tahtmatult kaasa aidata naiste, meeste, tütarlaste ja poiste kohta käivate stereotüüpide kinnistamisele teistes valdkondades;

c) Riigid peaksid rahastama ja korraldama seksistlike stereotüüpide vaidlustamisele suunatud kampaaniaid, mis rõhutavad naiste ja tüdrukute võrdse väärtustamise vajadust ning selgitavad, et soolised erinevused (*sex differences*) ei ole stereotüübid, vaid reaalsed bioloogilised erinevused, mida ei tohi kasutada soolise diskrimineerimise õigustamiseks ega naiste ebasoodsamasse olukorda asetamiseks. Sellistes kampaaniates tuleks rõhutada, et naiste kaitsmine soolise diskrimineerimise eest ning naiste suhtes rakendatavad positiivsed meetmed ajaloolise ebavõrdsuse kaotamiseks, samuti naiste bioloogiliselt määratud eripärade ja vajaduste kaitsmise meetmed ei kujuta endast diskrimineerimist teiste rühmade suhtes ning on õigustatud rahvusvaheliste inimõiguslaste õigusaktidega;

(d) Riigid peaksid korraldama poistele ja meestele suunatud hariduslikke kampaaniaid, sealhulgas koolides, et vaidlustada mehelikkust puudutavaid stereotüüpe ja võidelda misogüüniakultuuriga, mis toidab tüdrukute ahistamist, piinamist, julma kohtlemist ja tapmist. Sellised kampaaniad peaksid pakkuma poistele ja meestele alternatiivseid käitumismudeleid, mis põhinevad austusel, vastutusel, vastastikusel lugupidamisel ja vägivallatul käitumisel. Meestele suunatud stereotüüpidega võitlemise kampaaniad peaksid pöörama erilist tähelepanu kõigile inimestele omaste mitmekesiste omaduste (sh stereotüüpselt naistele omistatud omaduste, nagu hoolivus ja mitteagressiivne käitumine) aktsepteerimise edendamisele nii enda kui teiste poolt. On äärmiselt oluline, et sellised kampaaniad propageeriks meeste hulgas selliste meeste aktsepteerimist, kes võivad tunda ebamugavust või düsfooriat oma soo, keha või seksuaalse sättumuse tõttu;

(e) Meeste ja naiste tegeliku võrdõiguslikkuse ning naiste ja tüdrukute võimestamise põhimõtted tuleks integreerida kohustuslikesse õppekavadesse, et edendada kriitilist mõtlemist seoses kultuuritavade ja sotsiaalsete struktuuridega, mis toetavad naiste ja meeste stereotüüpsete rollide normaliseerimist, naiste ja tütarlaste alavääristamist ning naiste ja tütarlaste vastu suunatud vägivalla trivialiseerimist;

f) Riigid peaksid jõustama seadusi, mis keelavad soopõhise diskrimineerimise ja vägivalda, sealhulgas meedia või praktikate kaudu, mis taastoodavad naiste ja meeste stereotüüpseid rolle. Seda tuleks täiendada riiklike järelevalveorganite loomisega, et jälgida nõuete täitmist, karistada rikkumisi ning reguleerida sisu, mis kinnistab seksistlikke norme, sealhulgas nende uusi ja tekkivaid vorme;

(g) Riigid peaksid rahastama vägivalda ohvriks langenud tütarlastele suunatud tugiteenuseid, pakkudes spetsiaalseid programme eriti haavatavatele rühmadele, sh autismispektri häirega tütarlastele, õpiraskustega tütarlastele ning seksuaalvägivalda ja lapsena seksuaalse kuritarvitamise ohvriks langenud tütarlastele, et vähendada kehalise düsfooria ja dissotsiatsiooni riski. Riigid peaksid eraldama eelarvelisi vahendeid kõrge riskiastmega rühmade prioriseerimiseks ja jälgima tulemusi sõltumatute riigiasutuste kaudu. See tagab sihipärase kaitse ja andmepõhised sekkumised stereotüüpiseerimise ja vägivalda vastu võitlemiseks.

64. Soolise identiteediga seotud andmete osas soovib eriraportöör riikidel ja teistel asjaosalistel selgitada ja kinnitada soo (*sex*) mõiste tavapärasest määratlusest, milleks on bioloogiline sugu (*sex*). Seadused ja poliitikad, mis laiendavad bioloogilise soo (*sex*) mõistet, hõlmates „tõendatud” või „juriidilist” sugu või panevad soo (*sex*) ja soolise identiteedi (*gender identity*) ühtekokku või asendavad ühe mõiste teisega, tuleks tühistada, kuna need tekitavad segadust ja õhnestavad naiste ja meeste võrdõiguslikkuse eesmärgi ja nende saavutamise tõhusust. Kui riigid koguvad andmeid soolise identiteedi kohta, tuleks need andmed registreerida eraldi ja lahus soost (*sex*).

65. Seoses naiste kaitsmisega konfliktide ajal soovib eriraportöör:

(a) Dokumenteerida reproduktiivse vägivalda kuriteod ja „naiste genotsiid”, tõhustamaks selliste kuritegude tunnustamist, kurjategija vastutuselevõtmist, õigusemõistmist ning ohvritele kannatuste hüvitamist. Selliste kuritegude tunnustamine kohtute poolt on samuti oluline kurjategija vastutuselevõtmise, õigusemõistmise ning vägivalda kordumise vältimise seisukohast;

(b) Riigid peavad tegema lõpu relvastatud konflikte käsitlevate õigusaktide üha sagedasemale eiramisele ning naistele ja tütarlastele ettenähtud kaitse mitte-austamisele. Riigid peavad loobuma relvade teadlikust ekspordist neile, kes panevad toime naiste ja tüdrukute vastu suunatud jõhkraid kuritegusid, kuna sellised tegevused on vastuolus nende rahvusvaheliselt võetud kohustusega kaitsta naisi ja tütarlapsi.

66. Sünnieelste soovalikuliste sekkumiste tõhusa ennetamise osas soovib eriraportöör, et riigid:

(a) Kehtestaksid ja rakendaksid rangelt seadusi, mis keelavad sünnieelse soo määramise mittemeditsiinilistel eesmärkidel, soovalikulised abordid ja tütarlaste tapmised. Riigid peaksid reguleerima ultraheli ja muude diagnostiliste tehnoloogiate kasutamist, kehtestades kohustuse teatada kõikidest sünnieelsetest

ultraheliuuringutest ja nende meditsiinilistest põhjendustest. See tagab vastutuse, hoiab ära ebaseaduslikud praktikad ja piirab otseselt soo valikut võimaldavaid mehhanisme;

b) Käivitaksid üleriigilised teavituskampaaniad, et võidelda poegade eelistamise vastu, edendada tütarlaste võrdset väärtustamist ja kaotada tütarde emade stigmatiseerimine, kaasates kogukonna juhte ja meediat kultuuriliste normide muutmise protsessi. Riigid peaksid integreerima meeste, naiste, poiste ja tütarlaste võrdõiguslikkuse koolide õppekavadesse, et soodustada pikaajalist hoiakute muutust. Samal ajal peaksid nad parandama naiste sotsiaal-majanduslikke võimalusi, pakkudes stiimuleid, mille hulgas on stipendiumid ja rahalised toetused tütarlaste haridusele ja tervishoiule, kutseõpe, omandiõigused ja naiste sotsiaalsed turvavõrgustikud;

c) Rakendaksid süstemaatilist andmekogumist vastsündinute soolise jaotuse, tüdruklaste imikusuremuse, vastsündinud tütarlaste tapmise ja soolise valiku praktikate kohta, et tuvastada trende ja kõrge riskiastmega piirkondi; rahastada uuringuid niisuguste praktikate kohalike sotsiaalmajanduslike ja kultuuriliste põhjuste mõistmiseks, tagades, et rakendatavad sekkumised oleksid kontekstipõhised; ning avaldada läbipaistvaid aruandeid valitsuste vastutuse tagamiseks ning rahvusvahelise koostöö toetamiseks.

67. Naiste tapmise osas soovitab eriraportöör, et:

a) Riigid kriminaliseeriksid naiste tapmise selgesõnaliselt naiste ja tütarlaste vastu suunatud vägivallana ning koguksid sugude lõikes andmeid ohvri ja kurjategija kohta, sealhulgas naiste tapmise seirekeskuste loomise kaudu;

b) Kõigi asjaosaliste, sealhulgas femitsiide uurivate kohtuekspertiisiasutuste kogutud ja esitatud andmed peaksid sisaldama vähemalt ohvri ja kurjategija sugu (sex);

c) Meedia ja poliitikakujundajad peavad femiitsiidikuritegudest täpselt ja korrektselt aru andma ilma kurjategijat õigustamata või välja vabandamata (mida sageli esineb juhtudel, kui tapetakse prostitutsioonis osalevaid naisi või perevägivallaga või laste hooldusõigusega seotud vaidlustes osalevaid naisi);

d) Riigid uuriksid ja kriminaliseeriksid kõik naiste tapmiste juhtumid, sealhulgas need, mis on toime pandud naiste vastu kollektiivselt ning mitte üksnes individuaalselt olukordades, kus riigi tegevusetus, passiivsus või ükskõiksus võivad luua tingimused, mis võimaldavad kurjategijal tegutseda karistamatult;

e) Õigussüsteem peaks tunnustama ja välja töötama tõhusad kaitsemeetmed meeste toimepandud perevägivalla ohvriks langenud naistele ning pakkuma neile traumadega toimetuleku ja võimestamise tuge, toetust nende lastele ja sissetuleku teenimise võimalusi, mis võimaldaks neil vägivalla eest põgeneda ning vältida tapmist partnerite või kuritegelike võrgustike või rühmituste poolt.

68. Seoses tehnoloogia abil toimepandud naistevastase vägivallaga soovitab eriraportöör järgmist:

a) Kõik osalised peaksid kasutama terminoloogiat, mis kirjeldab korrektselt ja adekvaatselt naiste vastu veebis toime pandud kuritegude olemust. Näiteks seksuaalse sisuga digivõltsingute kirjeldamine “süvavõltsingutena” püüab nende ebaseaduslikkust pisendada;

b) Riigid kehtestaksid ja jõustaksid kõikehõlmavaid õigusakte, mis kriminaliseerivad kõik digivahendite abil toimepandud seksuaalvägivalla vormid, tunnistades, et kogu selline vägivald on toime pandud peaaegu eranditult naiste suhtes ja toimepanijateks on mehed. Riigid peaksid kehtestama rahvusvahelised reeglid hõlbustamiseks piiriüleste uurimiste ja kohtumenetluste läbiviimist, tagades toimepanijate tuvastamise ja vastutuselevõtmise ning pakkudes ohvritele juurdepääsu õigusemõistmisele ja hüvitistele;

(c) Samuti tuleks paremini mõista soolise diskrimineerimise ja rassismi põimumist;

(d) Meeste õiguste eest seisjate ja naistevihkajate rühmituste puhul peaks efektiivsuse huvides tehisaru toetatud naistevastase vägivallaga võitlemise jõupingutused aset leidma laiemate jõupingutuste raames, mille eesmärgiks on võidelda pornograafia ja prostitutsiooni süsteemi vastu, ennetada ja tõsta teadlikkust naiste seksuaalse ekspluateerimise kõikidest vormidest ning kriminaliseerida kupeldamine ja seksuaalteenuste ostmine;

e) Tagamaks kõigile naistele digitaalses ruumis, sealhulgas lastele ja noorukitele kättesaadavatel digitaalsetel platvormidel, *de jure* ja *de facto* sooline võrddõiguslikkus, tuleks kooli käsitleda kohana, kus kuritarvitajad (seksuaalse väärkohtlemise piltide loojad) ja ohvrid eksisteerivad koos. Haridus peaks olema traumateadlik, pakkudes juhiseid, kuidas kuritarvitustega toime tulla ja ohvrid süüdistamise eest kaitsta.

VIITED

1 Marsha A. Freeman, Christine Chinkin and Beate Rudolf, eds., *The UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: A Commentary*, first edition (Oxford, Oxford University Press, 2012), p. 15.

2 Committee on the Elimination of Discrimination against Women, general recommendation No. 28 (2010), para. 5 (“The term ‘sex’ here refers to biological differences between men and women”).

3 Emma Hilton and Colin Wright, “Two sexes”, in *Sex and Gender: A Contemporary Reader*, Alice Sullivan and Selina Todd, eds. (London, Routledge, 2023).

4 Richard Dawkins, “Why biological sex matters”, *The New Statesman*, 26 July 2023.

5 General recommendation No. 25 (2004), footnote 2.

6 Ibid., paras. 8 and 16.

has wrongly been taken to be synonymous with the term “sex”, 7 including in some international declarations and instruments.⁸

7 Alice Sullivan, *Independent Review of Data, Statistics and Research on Sex and Gender* (London, University College London, 2025).

8 Examples include the Cairo Declaration on Population and Development (1994), the Beijing Platform for Action (1995) and the Rome Statute of the International Criminal Court (1998).

9 See <https://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm>.

10 Gender-based violence can also take place against men and boys.

11 Committee on the Elimination of Discrimination against Women, general recommendation No. 35 (2017), para. 9.

12 Declaration on the Elimination of Violence against Women, art. 1.

13 A/79/325. 14 Submissions by the Feminist Legal Clinic and Fundación por la Democracia. The submissions received in response to the Special Rapporteur's call for input will be posted at

<https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2025/call-input-report-special-rapporteur-violence-against-women-and-girls-hrc>.

15 Submission by Lithuania.

16 Submission by Mexico.

17 Submission by Simavi.

18 Submission by Lilliam Arrieta.

19 Submission by Belgium

20 Submission by For Women Scotland.

21 Submission by Argentina.

22 Submission by Women's Declaration International.

23 Submissions by Andreia Nobre and Women's Liberation Front.

24 Submission by Amnesty International and others.

25 Submission by Argentina. 26 Submissions by LGB alliance and Women's Declaration International.

27 Expert consultation.

28 For Women Scotland v. The Scottish Ministers [2025] UKSC 16.

29 E/CN.3/2020/15, para. 4.

30 Submission by the Bolivarian Republic of Venezuela.

31 Submission by the Lutheran World Federation.

32 Submission by the Zaka Foundation for the Promotion of Peace and Dialogue.

33 For example, in their statistical framework for measuring gender-related killings issued in 2022, the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN-Women) and the United Nations Office on Drugs and Crime recommended collecting data on the sex of the perpetrator and indicating the victim's gender identity or sexual orientation only. Both the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights and the World Health Organization define "sex" as a set of biological and physiological characteristics, but neither acknowledges sex as a biological category. United Nations agencies also tend to use gender and sex interchangeably.

34 Expert consultation.

35 Caroline Criado Perez, *Invisible Women: Exposing Data Bias in a World Designed for Men* (London, Chatto & Windus, 2019).

36 Rebecca M. Shansky and Anne Z. Murphy, "Considering sex as a biological variable will require a global shift in science culture", *Nature Neuroscience*, vol. 24, No. 4 (2021), pp. 457–464.

37 Irving Zucker and Brian J. Prendergast, “Sex differences in pharmacokinetics predict adverse drug reactions in women”, *Biology of Sex Differences*, vol. 11, No. 32 (2020).

38 Expert consultation.

39 Submission by Canada. 40 Submission by El Salvador.

41 Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, preamble.

42 Submission by the German Institute for Applied Crime Analysis.

43 European Parliament resolution of 17 April 2018 on gender equality in the media sector in the EU, preamble, para. D.

44 Submission of Exodus Cry.

45 Submission by Women’s Declaration International.

46 Submission by Amnesty International and others.

47 Aimilia Kallitsounaki and David M. Williams, “Autism spectrum disorder and gender dysphoria/incongruence. a systematic literature review and meta-analysis”, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, vol. 53, No. 8 (2023), pp. 3103–3117.

48 Nicole F. Khan and others, “Co-occurring autism spectrum disorder and gender dysphoria in adolescents”, *Pediatrics*, vol. 152, No. 2 (2023), pp. 1–8. 49 See, for example, James Cantor, “Expert report of James Cantor, PhD: Boe v. Marshall – United States District Court, Middle District of Alabama, Northern Division”, 19 May 2023; Michael Biggs, “Gender dysphoria and psychological functioning in adolescents treated with GnRHa: comparing Dutch and English prospective studies”, *Archives of Sexual Behaviour*, vol. 53, No. 5 (May 2024), 1941–1956; and Alison Clayton, “The gender affirmative treatment model for youth with gender dysphoria: a medical advance or dangerous medicine?”, *Archives of Sexual Behavior*, vol. 51, No. 2 (February 2022), pp. 691–698.

50 Committee on the Elimination of Discrimination against Women, general recommendation No. 40 (2024), para. 27.

51 Submission by Claire Methven O’Brien, University of Dundee.

52 Submission by Romania.

53 Submission by Türkiye.

54 Submission by Vancouver Rape Relief & Women’s Shelter.

55 Alessandra Asteriti, *Gender Identity in International Law: A Certain Inconvenience* (Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2024), p. 218.

56 Submission by Lithuania.

57 Submission by Kafa, Lebanon.

58 Women against Violence Europe, *WAVE Handbook 2020* (Vienna, 2020). 59 Expert consultation.

60 Submission by Rape Crisis England and Wales.

61 Submission by Women’s Declaration International.

62 Submission by Montenegro.

63 Submission by Women against Violence Europe. 64 Submission by the LGB Alliance.

65 Sex Matters, *Women’s Services: A Sector Silenced* (London, 2024).

- 66 Submission by Sheila Jeffreys. 67 Submission by FiLiA. 68 Submission by C-Fam, Inc.
- 69 Submission by For Women Scotland.
- 70 Expert consultation.
- 71 Submission by the National Council of Women of Canada; and Correctional Service Canada, “Examination of gender diverse offenders” (Government of Canada, 2022).
- 72 Correctional Service Canada, “Examination of gender diverse offenders”.
- 73 Cecilia Dhejne and others, “Long-term follow-up of transsexual persons undergoing sex reassignment surgery: cohort study in Sweden”, PLoS ONE, vol. 6, No. 2 (2011), pp. 1–8.
- 74 See <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/18973/pdf>.
- 75 See <https://files.eqcf.org/wp-content/uploads/2023/04/66-CORRECTED-Amicus-Brief-WL-F-iso-Plaintiffs-Appelles.pdf>.
- 76 Submission by the LGB Alliance.
- 77 Submissions by Ros Olleson and Lithuania.
- 78 Angela C. Wild and Get The L Out, “Lesbians at ground zero: how transgenderism is conquering the lesbian body” (2019).
- 79 Expert consultation.
- 80 Submission by the Courage Coalition.
- 81 Submission by the LGB Alliance.
- 82 Ibid., and LGB Alliance, “Time to stop ‘transing the gay away’”, 27 February 2024.
- 83 Lisa Littman, “Individuals treated for gender dysphoria with medical and/or surgical transition who subsequently detransitioned: a survey of 100 detransitioners”, Archives of Sexual Behavior, vol. 50 (2021), pp. 3353–3369.
- 84 Riittakerttu Kaltiala-Heino and others, “Gender dysphoria in adolescence: current perspectives”, Adolescent Health, Medicine and Therapeutics, vol. 9 (2018), pp. 31–41.
- 85 Submission by Women’s Declaration International.
- 86 Submission by Ros Olleson.
- 87 Submission by the LGB Alliance.
- 88 Submission by Amnesty International and others.
- 89 Statement by the Special Rapporteur, 22 May 2023. Available at <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/05/allow-women-and-girls-speak-sex-gender-and-gender-identity-without>.
- 90 Faika El-Nagashi and Anna Zobnina, “How Europe lost the plot on women’s rights”, Compact (2025).
- 91 Submission by Matria, Brazil.
- 92 Submission by the National Council of Women of Canada.
- 93 Submission by Resistenza Femminista.
- 94 Submission by the Centre for Women War Victims – ROSA – and the Autonomous Women’s House Zagreb. See also

<https://www.femicidecensus.org/reports>. 95 UN-Women, “Five essential facts to know about femicide”, 25 November 2024.

96 Submission by Morocco.

97 Some of these male partners have also transitioned to identify as women (submission by Women’s Declaration International).

98 Submission by the State of Palestine.

99 Submissions by Centrs Marta/Marta Center, Latvia, and Sushmita Golchha.

100 Submission by FiLiA.

101 See <https://www.vkpp.org.uk/vkpp-work/domestic-homicide-project>.

102 Expert consultation.

103 Submission by Sadiq Bhanbhro.

104 Submission by Hague Mothers.

105 See <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-28-may-2025>.

106 Rasha Khatib, Martin McKee and Salim Yusuf, “Counting the dead in Gaza; difficult but essential”, *The Lancet*, vol. 404, No. 10449, p. 237.

107 See <https://www.un.org/unispal/document/un-women-press-release-19may25>.

108 See <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-292-gaza-strip>.

109 See <https://www.unicef.org/press-releases/unimaginable-horrors-more-50000-children-reportedly-killed-or-injured-gaza-strip>.

110 See <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/11/there-must-be-due-reckoning-horrific-violations-possible-atrocity-crimes>.

111 See <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/12/gaza-strip-states-are-obliged-prevent-crimes-against-humanity-and-genocide>.

112 See <https://news.un.org/en/story/2024/08/1153151>.

113 Filip Strandberg Hassellind, “Groups defined by gender and the Genocide Convention”, *Genocide Studies and Prevention: An International Journal*, vol. 14, No. 1 (2020), pp. 60–75.

114 Submission by the Alliance Defending Freedom.

115 Kien Le and My Nguyen, “Son preference and health disparities in developing countries”, *SSM Population Health*, vol. 17 (2022).

116 Submission by the Alliance Defending Freedom.

117 United Nations Population Fund, *State of the World Population 2020: Against My Will – Defying the Practices that Harm Women and Undermine Equality* (New York, 2020), p. 49.

118 Submission by Casablanca Declaration.

119 Submission by Life for All.

120 Submission by the Alliance Defending Freedom.

121 See <https://www.un.org/unispal/document/unfpa-as-famine-looms-in-gaza-pregnant-women-and-newborns-face-life-threatening-health-risks>.

122 See <https://www.who.int/news/item/12-05-2025-people-in-gaza-starving--sick-and-dying-as-aid-blockade-continues>.

123 See the conference room paper of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel on

the systematic use of sexual, reproductive and other gender-based violence by the Israeli security forces since 7 October 2023, available on the web page of the Commission, at <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/co-israel/index>.

124 Ibid.

125 See

<https://opiniojuris.org/2024/06/07/symposium-on-reproductive-violence-in-international-law-reproductive-violence-against-the-rohingya-a-perspective-on-myanmar>.

126 See <https://www.icj-cij.org/index.php/node/203299>.

127 See the conference room paper of the independent international fact-finding mission on Myanmar on sexual and gender-based violence in Myanmar and the gendered impact of its ethnic conflicts, available on the web page of the mission, at <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/sexualviolence>.

128 According to the United Nations Children's Fund, more than 12.1 million people are at risk of sexual violence (United Nations Children's Fund, "Sudan's child rape and sexual violence crisis").

129 See

<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/04/sudan-rapid-support-forces-horrific-and-widespread-use-of-sexual-violence-leaves-lives-in-tatters>.

130 See

<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/11/sudan-un-experts-condemn-campaign-violence-against-civilians-amid-rising>.

131 Submission by Singapore.

132 Submission by Montenegro.

133 The Economist Intelligence Unit, "Measuring the prevalence of online violence against women", 1 March 2021.

134 Submission by Chile.

135 Submission by the Jerusalem Institute of Justice.

136 See <https://www.iwf.org.uk/annual-report-2023/trends-and-data/analysis-by-sex>.

137 Submission by Coordinadora de Organizaciones de Mujeres para la Participación y la Igualdad.

138 Ben Ellery, "'Sadistic' gangs blackmailing girls online, NCA warns", The Times, 25 March 2025.

139 Submission by the Evangelical Fellowship of Canada and the World Evangelical Alliance.

140 Submission by Collective Shout.

141 Submission by the National Center on Sexual Exploitation.

142 Internet Watch Foundation, "What has changed in the AI CSAM landscape?" (2024).

143 Submission by the Vancouver Collective against Sexual Exploitation.

144 A/HRC/56/48. 145 Submission by the European Women's Lobby

146 Submission by Romania.

147 Submission by Canada. 148 Submission by Spain.

149 Submission by the Foundation ECPAT International (End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking in Children for Sexual Purposes).

150 Submission by El Salvador.

